

T O W A R Z Y S T W O M I Ł O Ś N I K Ó W
M I A S T A Z O R Y
T M M Z

I N F O R M A T O R T M M Z

Na prawach rękopisu

Do użytku wewnętrznego

Zespół redakcyjny

Barbara Kieczka
mgr Leokadia Koper
mgr Paweł Lokaj

Zory, grudzień 1987

S P I S T R E Ś C I

1. Wstęp -
2. Z kart historii XX-lecia TMMZ
w Żorach - Barbara Kieczka -
3. 65-lecie Liceum Ogólnokształcącego
im. Karola Miarki w Żorach
- mgr Leokadia Koper -
4. Miejsca pamięci narodowej
w Żorach - Barbara Kieczka -
5. Wspomnienia o Brunonie Przeliorzu
mgr Paweł Lokaj -

W s t ę p

24 listopada 1986r. odbyło się Walne Zebranie Członków Towarzystwa Miłośników Miasta Żory. Dokonano wyboru nowego zarządu w składzie:

1. Paweł Lokaj - prezes
2. Leokadia Koper - wiceprezes
3. Edward Burcek - wiceprezes
4. Maria Krzemińska-Briss - sekretarz
5. Barbara Kieczka - z-ca sekretarza
6. Wanda Zdrójkowska - skarbnik
7. Alojzy Buchalik - z-ca skarbnika
8. Jan Delowicz - członek
9. Elżbieta Grymel - członek
10. Damian Kubica - członek
11. Antoni Rajch - członek

Na posiedzeniu członków zarządu TMMZ postanowiono wznowić wydawanie Informatorów w których wzorem poprzednich lat, kontynuowana będzie tematyka związana z historią Żor, rocznicami i aktualnymi wydarzeniami w mieście.

W 1987 r. przypada jubileusz XX -lecia działalności TMMZ. W ostatnich latach liczba mieszkańców Żor zwiększyła się do 66.000 osób, przybyłych z różnych stron Polski. W związku z tym TMMZ dostrzega konieczność informowania obecnych mieszkańców o historii i problemach dnia dzisiejszego Miasta. Zachęcamy czytelników do współpracy z TMMZ oraz liczymy na aktywny udział w pracach towarzystwa.

Zarząd T.M.M.Z.

Barbara Kieczka

Z kart historii XX-lecia

TMRŻ w Żorach

W bieżącym 1987 roku mija 20 rocznica istnienia i działalności Towarzystwa Miłośników Miasta Żory. Oto krótki rys historii tego towarzystwa, które za główny cel uznało krzewienie w społeczeństwie wiedzy o historii miasta i rozwijanie wśród mieszkańców miłości i przywiązania do rodzinnej ziemi.

26.I.1967r. odbyło się zebranie organizacyjne Towarzystwa Przyjaciół Regionu Żorskiego.

Głównymi inicjatorami i założycielami byli:
Zygmunt Laskowski, Stefan Łytkowski, Józef Krysztafkiewicz, Bogusław Rubiś, Maksymilian Kucza, Zenon Kaleta, Hubert Oberaj, Malina Oberaj, Barbara Wyrobek, Alojzy Dudek, Brunon Przeliorz, Michał Milewicz, Bolesław Nogowczyk, Tadeusz Kasprowski, Fryderyk Pietrzyk, Jerzy Rojek i Paweł Lokaj.

W lutym tego samego roku, na walnym zgromadzeniu i po uchwaleniu statutu wybrano pierwszy zarząd, którego prezesem został Zygmunt Laskowski.

12.V.1967r. decyzją Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej - Urzędu Spraw Wewnętrznych, towarzystwo otrzymało osobowość prawną i zostało wpisane do rejestru pod nr 2692.

Już we wrześniu tego samego roku wydano pierwszy numer "Informatora TMRŻ", w którym w apelu do członków i sympatyków towarzystwa przedstawiono główne założenia statutu TMRŻ, prawa i obowiązki członków, władze towarzystwa oraz omówiono zadania poszczególnych komisji.

- W II.1969r. TMRŻ zainicjowało w społeczeństwie akcję obchodów jubileuszu 700-lecia miasta, który przypadł w 1972 r.
- W III.1971r. Członkowie TMRŻ opracowali i wydali "Kronikę Miasta" obejmującą historię Żor od 24.III.1945 do 31.XII.1970 r.
- W 1972 r. TMRŻ aktywnie uczestniczyło w obchodach 700-lecia miasta. Za działalność w ramach jubileuszu Miejski Komitet Obchodów 700-lecia Żor przyznał towarzystwu nagrodę pieniężną oraz bezpłatny lokal w starym ratuszu na siedzibę. W tym samym roku ukazała się "Pamiętkowa Księga Miasta Żory", wydana przez TMRŻ oraz Społeczny Komitet Obchodów 700-lecia Żor.
- 27.II.1973r. na kolejnym walnym zebraniu TMRŻ wybrano nowy zarząd, którego prezesem został ponownie wybrany Zygmunt Laskowski, inicjator i założyciel Towarzystwa.
- 25.X.1974r. na nadzwyczajnym, walnym zebraniu TMRŻ minutą ciszy uczczono pamięć prezesa Zygmunta Laskowskiego zmarłego 14.VI.1974r.
W wyniku ponownych wyborów prezesem TMRŻ został Józef Brząkalik.
- W 1975 r. siedzibę TMRŻ przeniesiono do Miejskiego Domu Kultury.
- 13.V.1976r. kolejne wybory nowego zarządu. Funkcję prezesa powierzono Pawłowi Lokajowi, który pełni ją do dzisiaj. Na tym zebraniu podjęto uchwałę o zmianie nazwy na Towarzystwo Miłośników Miasta Żory.

- 12.I.1977r. na wniosek TMMŻ władze polityczno-administracyjne miasta, postanowiły zorganizować po raz pierwszy imprezę pod nazwą "Dni Żor", która obchodzona jest już rokrocznie w pierwszych dniach czerwca, jako "Żorska Wiosna Młodości".
- 20.XII.1978r Urząd Wojewódzki - Wydział Kultury i Sztuki w Katowicach przyznał nagrodę pieniężną dla TMMŻ za całokształt działalności w popularyzacji historii miasta i regionu.
- 29.IX.1979r. w wyniku konkursu na najlepiej działające towarzystwo regionalne w Polsce, TMMŻ otrzymało dyplom honorowy Ministerstwa Kultury i Sztuki "Za osiągnięcia w upowszechnianiu kultury".
- 1.XII.1981r. w uznaniu dotychczasowej działalności, TMMŻ od władz miasta otrzymało budynek przy ul. Powstańców 8 (dziś ul. Traugutta 12) na siedzibę zarządu i Izbę Muzealną.
- W minionym dwuziestoleciu działalność TMMŻ koncentrowała się głównie na następujących zagadnieniach:
- 1) Z inicjatywy TMMŻ wydawano "Informatory TMMŻ" propagujące historię miasta i ludzi tę historię tworzących.
 - 2) Przeprowadzono rejestrację zabytków miasta, sporządzono fotograficzną ich dokumentację, nawiązano współpracę z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i Okręgową Komisją Ochrony Zabytków.
 - 3) Do rejestru zabytków naszego województwa wprowadzono w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem tzw. "krzyż pokutny" nieznanego pochodzenia oraz "Gichtę" - zabytek techniki hutniczej.
 - 4) Rozpoczęto prace konserwatorskie i odbudowę żorskich

średniowiecznych murów obronnych.

- 5) Organizowano i urządzano wystawy w Izbie Muzealnej, poświęcone historii miasta i ludziom, którzy rozświetlili nasze miasto w Polsce i na świecie. Ta działalność jest kontynuowana systematycznie.
- 6) Rokrocznie TMMŻ jest współorganizatorem obchodów "Żorskiej Wiosny Młodości" w ramach której organizuje konkursy dla młodzieży szkół podstawowych pod nazwą "Czy znasz swoje miasto ?"
Konkursy poprzedzane są prelekcjami i pogadankami członków TMMŻ w szkołach.
- 7) Zarząd TMMŻ aktywnie uczestniczył i uczestniczy w zjazdach i spotkaniach Społecznych Opiekunów Ochrony Zabytków na terenie woj.katowickiego oraz w spotkaniach towarzystw regionalnych.
- 8) TMMŻ było i jest organizatorem sesji popularno-naukowych, poświęconych rocznicom ważnych wydarzeń na Śląsku i w Polsce.
- 9) TMMŻ ściśle współpracuje z Wydziałem Kultury i Sztuki Urzędu Miasta, obejmując patronat nad wieloma imprezami kulturalnymi w Żorach.
- 10) Ściśle współpracuje z żorskimi szkołami, chcąc poprzez młodzież dotrzeć do największej liczby członków i sympatyków.

W 1992 r. TMMŻ obchodzić będzie 25-lecie swego istnienia. Na te właśnie "srebrne gody" opracowana zostanie kronika TMMŻ szczegółowo opowiadająca o historii i działalności jedynego, regionalnego towarzystwa naszego miasta.

Koper Leokadia

**65-lecie Liceum Ogólnokształcącego
im. Karola Miarki w Żorach**

Liceum Ogólnokształcące im. Karola Miarki w Żorach obchodzi w 1987 roku swój 65-letni jubileusz. Założnikiem tej szkoły była niemiecka szkoła średnia, powstała w kwietniu 1912 roku jako "Städtische höhere Knabenschule". Po powstaniach śląskich szkoła ta przeszła pod zarządek polskich władz oświatowych i jesienią w 1922 roku została otwarta pierwsza polska klasa w progimnazjum, tj. sześciioletnim gimnazjum. Była to pierwsza polska szkoła średnia na terenie Żor i okolicy. Kształciła ona polską inteligencję, tak potrzebną miastu dla jego dalszego rozwoju po odzyskaniu niepodległości i po przejściu części Górnego Śląska pod zarządek władz polskich.

Liceum Ogólnokształcące kształci od zarania swego istnienia młodzież nie tylko z Żor, ale również z okolicznych miejscowości, co obrazuje mapka nr 1.

Nazwy szkoły średniej w Żorach ulegały kilkakrotnym zmianom. Oto one:

- 1922 - Progimnazjum - sześcioletnie gimnazjum
- 1927 - Miejskie Gimnazjum Męskie im. Karola Miarki
- 1932 - Miejskie Gimnazjum Koedukacyjne im. Karola Miarki
- 1945 - Państwowe Gimnazjum i Liceum Koedukacyjne im. Karola Miarki
- 1948 - Szkoła Ogólnokształcąca Koedukacyjna stopnia Podstawowego i Licealnego im. Karola Miarki
- 1952 - Szkoła Podstawowa i Liceum Ogólnokształcące im. Karola Miarki
- 1966 - Liceum Ogólnokształcące im. Karola Miarki
- 1980 - Zespół Szkół Średnich - w skład którego wchodzi:
 - 1. Liceum Ogólnokształcące
 - 2. Zasadnicza Szkoła Rolnicza
 - 3. Zasadnicza Szkoła Zawodowa
 - a) typ - piekarz
 - b) typ - sprzedawca

4. Liceum Zawodowe o kierunku sprzedawca - magazynier.

Liceum Ogólnokształcące w czasie swego 65-letniego istnienia miało następujących dyrektorów:

1. Dorminger	-	1919 - 1924
2. Konstanty Steckiewicz		1924 - 1928
3. Jan Sierosławski	-	1928 - 1930 (6.I.30r zmarł)
4. Leon Żypowski	-	1930 - 1931
5. Alfons Małecki	-	1931 - 1935
6. Józef Adamczyk	-	1935 - 1939
7. Wiktor Rakowski	-	1938 - IX.1939
8. Zygmunt Laskowski	-	1945 - 1947
9. Joachim Brachman-Kominek		1947-1969 (zmarł 13.VI.69)
10. Walenty Sobik	-	1969 - 1987
11. Andrzej Leśnik	-	od IX.1987

Zmieniał się również skład grona nauczycielskiego. Wraz z rozwojem szkoły rosła zarówno liczba jak i poziom grona pedagogicznego. W okresie międzywojennym (1922 - 1939) w Liceum Ogólnokształcącym uczyło wielu znakomitych nauczycieli jak: prof. Józef Pieter - późniejszy rektor Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, prof. Mieczysław Warchoń - adiunkt Politechniki Śląskiej w Gliwicach, dr Władysław Drobný - organizator harcerstwa żorskiego, wybitny polonista, dyrektor polskiej szkoły średniej w Szwajcarii w okresie II wojny światowej i Józef Gałuszka - biolog i wybitny znawca przyrody Ziemi Cieszyńskiej.

W roku szkolnym 1938/39 grono liczyło już 20 pedagogów. W latach 1970 - 1985 przewinęło się przez Liceum Ogólnokształcące w Żorach aż 94 nauczycieli. Niektórzy z nich uczyli krótko, niektórzy odeszli na zawsze, a niektórzy ucza już ponad 30 lat.

Skład grona nauczycielskiego w roku jubileuszowym 1986/87 w Liceum Ogólnokształcącym jest następujący:

Lp.!	Nazwisko i imię	!przedmiot nauczania!	Uwagi
1.	dyr.mgr Sobik Walenty	historia, w-f	dyr.szkoły od 1969r.
2.	wicedyr.mgr Wolak Stefania	biologia	wicedyrektor od 1980 r.
3.	mgr Biegun Leokadia	fizyka	
4.	ob. Błanik Maria	matematyka	
5.	mgr Bonarski Tadeusz	wychowanie techn.	
6.	mgr Brząkalik Józef	fizyka	naucz.metodyk
7.	mgr Duda-Drozd Jolanta	język angielski	
8.	mgr Fiedor Krystyna	ohemia	
9.	mgr Grzywa Joanna	język rosyjski	
10.	mgr inż.Herman Adam	matematyka	
11.	mgr Juraszczyk Otylia	matematyka	naucz.metodyk
12.	mgr Kałuża Małgorzata	język francuski	
13.	mgr Kędzierska Aniela	propedeutyka	
14.	mgr Koper Leokadia	geografia	
15.	mgr Kuczera Henryka	historia	
16.	mgr Maćkowiak Irena	język francuski	
17.	mgr Majewski Czesław	wychowanie techn.	
18.	mgr Mazur Małgorzata	matematyka	
19.	mgr Pierchała Gabriela	fizyka	
20.	mgr Stanirowska Janina	biologia	
21.	mgr Szańska Jadwiga	ohemia	
22.	mgr Szczęсна Wanda	historia	
23.	mgr Szeliga Renata	język polski	
24.	mgr Suohmiel Czesława	język polski	
25.	mgr Szymura Renata	język rosyjski	
26.	mgr Weiksmann Barbara	język polski	
27.	mgr Wilczek Alfreda	język francuski	
28.	mgr Zielińska Grażyna	przysł.osob.obronne	
29.	mgr Dyrda Ewa	wychowanie muzyczne	
30.	mgr Strząbka Janina	zajęcia fakult.pedag.	
31.	mgr Więczak Bożena	język rosyjski	
32.	mgr Bielecka Aniela	geografia	
33.	mgr Nowrot Janina	język rosyjski	

Liceum Ogólnokształcące w Żorach wykształciło wielu uczniów. Pierwsza matura odbyła się w 1932 r. Świadectwo dojrzałości uzyskało wtedy siedmiu absolwentów. W latach 1932 - 1987 szkołę średnią ukończyło około 3000 absolwentów (patrz - wykres nr 3 i tab. nr 4). Wiąż bytych wychowanków ze szkołą jest bardzo głęboka, o czym świadczą liczne zjazdy absolwentów L.O. z okazji rocznic zdania matury. Większość naszych absolwentów ukończyła wyższe uczelnie i piastuje poważne stanowiska w gospodarce kraju,

W roku jubileuszowym Liceum Ogólnokształcące kształci młodzież w następujących profilach:

- a) matematyczno - fizycznym
- b) biologiczno - chemicznym
- c) podstawowym

Ponadto młodzież skupia się w różnego rodzaju kółkach zainteresowań oraz organizacjach młodzieżowych, bierze udział w olimpiadach i konkursach przedmiotowych. Wielu z nich zakwalifikowało się na szczybel wojewódzki i ogólnopolski (centralny). Bardzo prężnie rozwija się kółko informatyczno-komputerowe, które zostało założone w 1985 r. Liceum otrzymało z Departamentu Badań i Informacji Oświatowych w Warszawie komputer "Sinclair Spectrum".

Dużą wagę przywiązuje się do działalności profilaktycznej wśród młodzieży, a zwłaszcza do podniesienia oświaty zdrowotnej w szkole.

Obecnie szkoła średnia posiada następujące pomieszczenia klasowe:

- dwie pracownie języka polskiego
- dwie pracownie języka rosyjskiego
- pracownię języka francuskiego i angielskiego
- pracownię wychowania obywatelskiego
- pracownię chemiczną
- pracownię biologiczną
- pracownię i klasopracownię fizyki
- dwie pracownie wychowania technicznego
- pracownię i klasopracownię matematyki
- klasopracownię geograficzną

- klasopracownię historyczną, w której mieści się Izba Pamięci Narodowej,
- klasopracownię przyspołobienia obronnego
- salę gimnastyczną, spełniającą również rolę auli
- bibliotekę
- czytelnię.

Od 1983 roku szkoła jest zradiofonizowana. Dzięki staraniom dyirekcji, grona nauczycielskiego oraz personelu administracyjno-porządkowego-Liceum Ogólnokształcące, mieszczące się w budynku szkolnym, wybudowanym w 1937 roku przy ul. Powstańców 6, a odbudowanym po drugiej wojnie światowej w 1946 r. jest nowoczesnym i schludnym miejscem nauki dużej części młodzieży całego regionu żorskiego.

A oto ważniejsze wydarzenia, związane z powstaniem i rozwojem Liceum Ogólnokształcącego im. Karola Miarki w Żorach.

- 1922 - powstanie Miejskiego Progimnazjum w Żorach
- 1927 - nadanie szkole średniej imienia Karola Miarki
- 1932 - pierwsza matura w Miejskim Gimnazjum Koedukacyjnym im. K.Miarki w Żorach. Ukończyło szkołę 7 absolwentów.
- 1936 - 1938 - wybudowano gmach szkolny przy ul. Powstańców 6.
- do 1939 r. - ukończyło szkołę średnią 148 absolwentów
- 1939 - 1945 - lata okupacji - szkoła kształciła przyszłych niemieckich nauczycieli (Lehrerbildungsanstalt)
- 1945 - działania wojenne zniszczyły budynek szkoły średniej w 60 %
- 1945 - organizowano szkołę średnią w Żorach po II wojnie światowej. Głównym organizatorem i pierwszym powojennym dyrektorem Państwowego Gimnazjum i Liceum Koedukacyjnego im. Karola Miarki był prof. Zygmunt Laskowski. Nauka odbywała się początkowo w budynku przy ul. Szeptyckiego (obecnie siedziba PSS Żory), później w budynku przy ul. Dworcowej (obecnie przedszkole i SP 12).
- 1946 - wyremontowano aulę gimnastyczną w zniszczonym budynku przy ul. Powstańców 6.

- 1948 - 19 października oddano do użytku piętrowa (prawą) część zniszczonego budynku szkolnego
- 1949 - luty - oddano do użytku drugą część dwupiętrową budynku (lewa strona)
- 1949 - pierwsza matura po II wojnie światowej.
Ukończyło szkołę 21 absolwentów.
- 1958 - 27-28.IX. zorganizowano pierwszy zjazd absolwentów w Żorach. Było to pierwsze spotkanie w dziejach szkoły.
- 1972 - 10. i 11.VI - zjazd absolwentów ze okazji 700-lecia Żor i 50-lecia istnienia polskiego L.O. w Żorach.
- 1973 - zorganizowano "Izbę Pamięci Narodowej" w klasopracowni historycznej - organizatorem i opiekunem jest p. mgr Henryka Kuczera.
- 1974 - nadbudowano drugie piętro w prawym skrzydle budynku szkolnego przez co uzyskano 5 nowych pracowni.
- 1975/76 - zorganizowano pracownię "wychowania obywatelskiego".
- 1980 - Liceum Ogólnokształcące weszło w skład Zespołu Szkół Średnich w Żorach.
- 1983 - zradiofonizowano szkołę.
- 1986 - październik - odznaczono sztandar szkoły "Złotą Odznaką Zasłużonemu w Rozwoju Województwa Katowickiego".
W uroczystości udział wzięli przedstawiciele władz administracyjno-politycznych województwa i miasta Żory.
- do 1987 r - ukończyło szkołę średnią około 3000 absolwentów.

Barbara Kieczka

Miejsca pamięci narodowej
w Żorach

W historię każdego polskiego miasta wpisały się ważne dziejowe wydarzenia, które często związane były z cierpieniem i śmiercią mieszkańców miasta.

W tych miejscach postawiono pomniki, obeliski, wmurowano tablice będące symbolem męczeństwa i śmierci Polaków. Te właśnie miejsca uświęcone krwią poległych nazywamy miejscami pamięci narodowej. Otaczamy je czcią i szacunkiem, są bowiem historycznym świadectwem bohaterstwa i patriotyzmu Polaków.

Na terenie Żor istnieją następujące miejsca pamięci narodowej:

- 1) Mogiła Powstańców Śląskich-zlokalizowana na starym cmentarzu przy ul. Rybnickiej. W zbiorowej mogile spoczywa 4 powstańców, żołnierzy XIII Pułku Piechoty Żorskiej, utworzonego w 1920 r. spośród mieszkańców miasta. Pułk ten walczył w III powstaniu śląskim. Dowódcami byli kpt Sadowski, a później por. Haberko. 3.V.1921 r. po opanowaniu Żor przez bataliony powstańcze Nikodema Sobika i Feliksa Michalskiego, XIII Pułk przerzucono w rejon Rybnika, gdzie walczył o opanowanie Paruszwowca a potem Rybnika. Odznaczył się w walkach o Kędzierzyn i Koźle. Tam polegli 3 powstańcy spoczywający w mogile. Oto nazwiska poległych:
szer. Buchta Rudolf lat 19 poległ 6.VI.1921 r.
szer. Kumor Franciszek lat 22 " 21.V. 1921 r.
szer. Paździor Piotr lat 23 " 27.V. 1921 r.
szer. Teszner Jan lat 22 " 2.VI.1921 r.

- 2) Mogiła Żołnierzy Polskich z września 1939 r.

(cmentarz przy ul. Osłiskiej)

Jest to zbiorowa mogiła 11 żołnierzy polskich, którzy zginęli w obronie Żor 1.IX.1939 r. Oto nazwiska poległych:

- 1) ppor. Władysław Pawlikowski
- 2) sierż. Filip Barteczko
- 3) szer. Karol Kwostka

- 4) szer. Augustyn Otrząsek
- 5) szer. Karol Sitko
- 6) szer. Henryk Oleś
- 7) kan. Tadeusz Sawczuk
- 8) ochot. Albert Glezer
- 9) żołnierz nieznany
- 10) żołnierz nieznany
- 11) żołnierz nieznany

22 września 1984 r., w 45 rocznicę ich śmierci, dzięki staraniom TMiZ odsłonięto tablicę pamiątkową z nazwiskami poległych. Aktu tego dokonała żona ppor. Władysława Pawlikowskiego, w obecności byłych obrońców Żor, ich rodzin oraz władz polityczno-administracyjnych miasta.

- 3) Zbiorowa Mogiła Więźniów Oświęcimskich (cmentarz przy ul. Osiańskiej).

W mogile spoczywają zwłoki 23 więźniów obozu koncentracyjnego Oświęcim-Brzezinka. W styczniu 1945 r. hitlerowcy ewakuowali obóz, prowadząc kolumny więźniów na teren Rzeszy. 19.I.1945 r. jedna z kolumn przechodziła przez Żory do Wodzisławia (stąd nazwa ulicy, którą szli więźniowie - ul. Męczenników Oświęcimskich). Obelisk na mogile ufundowali członkowie miejskiego koła ZBOWiD w Żorach w 1946 r.

- 4) Pomnik Bohaterów Poległych za Ojczyznę i Demokrację (przy ul. Rybnickiej obok SP 2)

Wzniesiony dla uczczenia pamięci tych mieszkańców Żor, którzy krwią okupili swą patriotyczną postawę w czasie powstań śląskich i na różnych frontach II wojny światowej. Został ufundowany przez społeczeństwo miasta w 1948r.

- 5) Pomnik Braterstwa Broni (osiedle XXX-lecia PRL)

postawiony ku czci wyzwolicielei miasta, żołnierzy radzieckich i czeskich, którzy 24.III.1945 r. wyzwolili Żory spod okupacji hitlerowskiej. Na pomniku umieszczono tablicę następującym napisem:

" W XXX rocznicę zwycięstwa nad faszyzmem dla upamiętnienia wyzwolenia miasta spod okupacji hitlerowskiej przez 95 korpus piechoty Armii Czerwonej i bataliony I Czechosłowackiej Samodzielnej Brygady Pancernej.

Maj 1975.

Spółeczeństwo Żor ".

- 6) Tablica pamiątkowa obozu "POLENLAGER 95" odsłonięta 1.IX.1983 r przy ulicy Męczenników Oświęcimskich.

Od 27 sierpnia 1942r. istniał w Żorach obóz dla ludności polskiej wysiedlonej z powiatów bielskiego, żywieckiego, wadowickiego i z Zagłębia Dąbrowskiego.

Do obozu trafiały również dzieci, których rodzice zginęli w Oświęcimiu.

Urzędowa nazwa obozu brzmiała:

"DER BEAUFTRAGTE DES REICHSFÜHRERS FESTIGUNG DEUTSCHEN VOLKSTUMS - VOLSKDEUTSCHE MITTELSTELLE - LAGER NR 95 SOHRAU, KREIS RYBNIK ".

Więźniów zatruciowano w miejscowym młynie, na kolei, w zakładzie metalurgicznym "Sohrauer Eisenwerk" (obecny ZWUS). W styczniu 1945 r. przystąpiono do likwidacji obozu, wywożąc dzieci w głąb Rzeszy. Ewakuowano więźniów początkowo do Wodzisławia, a potem wraz z więźniami oświęcimskimi do Rzeszy. W ostatnich dniach stycznia 1945 r. obóz opuścili strażnicy i wtedy reszta więźniów uciekła znajdując schronienie w kilku domach mieszkańców Żor.

Na tablicy widnieją słowa: "Miejsce upamiętnienia obozu hitlerowskiego dla wysiedlonych Polaków "Folenlager 95 " zlokalizowanego na tym terenie w latach 1942 - 1945"

"Spółeczeństwo miasta Żory 1983 ".

o Brunonie Przeliorzu

Są ludzie, których działalność i twórcze oddziaływanie na środowisko wywarły takie piętno, że trudno o nich nie pamiętać. Ludzie ci odeszli od nas, a mimo tego często przed naszymi oczyma zjawia się ich postać, której nie jest w stanie wymazać czas codziennych trudów. Ich twórczej działalności śmierć nie jest w stanie przewyciężyć, a ludzie ci poprzez swe wytwory kulturalne żyją i obcuja z nami nadal.

Do ludzi tych należał Brunon Przeliorz. Urodził się dnia 26 września 1912r. w Żorach. Wszystko co zdobył zawdzięczał swej pracowitości i skłonnościom do poświęcenia się pracy społecznej, zwłaszcza w dziedzinie sportu, któremu oddał najwięcej swego wolnego czasu. Wiele czasu poświęcił także działalności w Towarzystwie Miłośników Miasta Żory. Jako młody chłopiec zadebiutował w życiu sportowym. Najpierw był piłkarzem Klubu Sportowego "Pogoń" w Żorach, a następnie jego sekretarzem. W okresie powojennym został wybrany prezesem Terenowego Klubu Sportowego "Kolejarz", a po jego reorganizacji i przejęciu przez resort górnictwa, został członkiem Zarządu Górniczego Klubu Sportowego. W czasie swej długoletniej kariery sportowej był współzałożycielem a potem sekretarzem Opolskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej z siedzibą w Zabrze, korespondentem pisma "Sport" oraz współzałożycielem Ludowych Zespołów Sportowych w Baranowie i Rogoźnej. Był również lekkoatletą, ping-pongistą i zdobywał wiele nagród na licznych zawodach i turniejach.

W 1935 r. ustanowił rekord Polski organizacji Stowarzyszenia Młodzieży Polskiej w skoku w dal z miejsca osiągając wynik 2.82 m. Przed wybuchem II wojny światowej w roku 1936 przebył trasę z Żor do Berlina na zwykłym rowerze turystycznym, ażeby zobaczyć polskich i innych sportowców świata występujących na stadionach sportowych ostatniej przed wojną Olimpiady w Berlinie. Szczególnie dużo czasu poświęcił najmłodszemu, włączając się do organizowania zawodów sportowych z okazji Międzynarodowego Dnia Dziecka, Międzynarodowego Dnia Spółdzielczości, a szczególnie Żorskiej Wiosny Młodości. W okresie Olimpiady w Moskwie przeprowadził 50 konkursów z zakresu wiedzy olimpijskiej pod hasłem " Moskwa 80". Był współautorem broszurki "Przepisy gry w piłkę palantową" oraz autorem przepisów gry młodzieżowej pt. "Zagrajmy w minisoftball". Śmierć jednak nie pozwoliła Mu na wydanie przepisów gry w softballa. Należał do nielicznych sędziów i instruktorów w tej dyscyplinie sportu. W czasie zawodów i uroczystości sportowych często rozbrzmiewał Jego głos na stadionie sportowym w Żorach, zmarły bowiem uchodził za znakomitego spikera relacjonującego przebieg zawodów i spotkań sportowych. Zawodowo pracował w Gminnej Spółdzielni "Samopomoc Chłopska" w Żorach, w której przez dwadzieścia lat pracował na stanowisku prezesa. W okresie gdy zajmował to kierownicze stanowisko, w latach 1969-1970 Gminna Spółdzielnia GS w Żorach zajęła dwukrotnie pierwsze miejsce we współzawodnictwie o tytuł najlepszej spółdzielni na terenie województwa katowickiego. Po raz pierwszy w Polsce organizował "Turnieje Wsi" pomiędzy gromadami Baranowice, Boryhia oraz Rogoźna. Napisał 150 stronicową monografię spółdzielczo-

ści w Żorach pt." 25 lat G.S. Zory". W informatorach Towarzystwa Miłośników Miasta Zory często publikował artykuły dotyczące sportu w Żorach. Na stanowisku zastępcy prezesa Towarzystwa Miłośników Miasta Zory wykazywał ożywioną działalność. Obok prof. Zygmunta Laskowskiego i Huberta Oberaja należał do najwybitniejszych postaci tego stowarzyszenia, którego zresztą był współzałożycielem. Oprócz wielu nagród w postaci medali, pucharów, dyplomów i listów pochwalnych otrzymał wiele odznaczeń. Do nich należą: Złoty Krzyż Zasługi, Złota Odznaka "Zasłużony działacz kultury fizycznej", Złota Odznaka honorowa "Działacz Ludowych Zespołów Sportowych", Złota Odznaka Zasłużonemu w Rozwoju Woj. Katowickiego, Odznaka "Zasłużonego Działacza Ruchu Spółdzielczego", Honorowa Odznaka "Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej", Złota Odznaka "Polskiego Związku Baseballa i Softballa" i inne.

Dnia 18 grudnia 1932 roku śmierć przerwała Jego aktywną działalność - Pamięć o nim żyje jednak wśród tych, z którymi współpracował.

Cześć Jego pamięci !

Wydawca: Towarzystwo Miłośników Miasta Zory
Nakład: 500 egz. ,L-7